

Camps de força en el paper

SUSANNA RAFART

ASSAIG

Walter Benjamin, *Assaigs de literatura contemporània*. Traducció de Pilar Estelrich i pròleg d'Ignacio Echevarría. Columna. Barcelona, 2001.

Assagista, narrador i traductor, Benjamin va ser integrant de l'anomenada Escola de Frankfurt: el seu Institut, la inspiració marxista del qual es degué a ell mateix i a Bloch, fou creat el 1924 i en formaren part Horkheimer i Adorno. Lligat tristíssimament a Portbou, a causa del suïcidi provocat per la desesperança de fugir del nazisme, l'autor, d'origen jueu, va escriure sobre art, filosofia, història i literatura: *Il·luminacions*, *L'origen de la tragèdia alemanya*, *La tasca del traductor* i *Angelus Novus* en són exemple. De fet, va ser amb l'estudi assagístic de l'obra de Goethe, *Les afinitats electives*, que va inaugurar una concepció renovada de fer crítica literària amb l'aportació conjunta de la sociologia, la filosofia, i l'estètica, i que topà amb l'academicisme de l'època. La seva tesi doctoral fou rebutjada, però l'esperit crític que l'animava va fer impacte en l'assagisme de la segona meitat del segle XX. El fi rodamón que era Robert Walser, el passejant extrem que fou Baudelaire o el noctàmbul exquisit que fou Proust interessaven a Benjamin. L'escriptura s'exerceix en l'ofici de viure quan aquest representa la persecució de la paraula en la figura del contemplador. Benjamin situa aquestes figures de la ganduleria combativa

capaç igualment de concentrar el màxim d'esperit en un instant del present.

Detectar els camps de força i instal·lar-se en centrals hidroelèctriques són les funcions del crític. Per això els seus ulls cerquen l'actitud revolucionària d'individus i moviments: l'aristòcrata que, a la recerca de la felicitat, eternitza l'instant i aconsegueix d'envellir el lector, la casa de vidre que combat des del surrealisme la parcel·la d'intimitat petitburgesa, la perdurabilitat perseguida per l'èpica que s'expressa en un gram de sal. Moltes de les narracions baleàriques de Benjamin són advertències de solitud i creació sota la mateixa mirada amarga de qui construeix des de la perspicàcia el món pretesament

d'un rei inexistent. Justament el contrari dels contes tradicionals en què teníem el rei però no el vestit. Per dir-ho en la seva definició, el crític vol arribar al contingut de la veritat que té una obra d'art, la seva flama mateixa, no pas la recerca de les cendres o del seu contingut objectiu, el qual convé únicament al comentarista. Benjamin ho aborda reflexionant sobre la literatura contemporània: la narrativa de Döblin desplega un sentit nou de la condició èpica, la poesia de Valéry s'exerceix en la confluència del mar i la matemàtica; Breton il·lumina profanament el territori comú de política i poètica, i l'obra de Kafka és interpel·lada en l'intent de comprensió de les seves paràboles. L'anàlisi de la descomposició de la saviesa que intueix en l'autor de Praga desmunta de forma concisa la interpretació que n'havia fet Max Brod. En la *Carta a Gershom Scholem* el crític assenyalava: "L'obra de Kafka és un eclipse, els focus de la qual, molt distants entre si, estan determinats d'una banda per l'experiència mística (que és sobretot l'experiència de la tradició), de l'altra per l'existència de l'home modern habitant de la gran ciutat". L'article dedicat a la narració exposa una més que consistent definició de novella: "Escriure una novella significa portar a l'extrem l'incommensurable en la representació de la vida humana. Al bell mig de la plenitud de la vida i mitjançant la descripció d'aquesta plenitud, la novella proclama la profunda perplexitat de l'ésser viu". L'autor enfronta les diverses transformacions del gènere èpic a propòsit de l'obra desconeuda de Nikolai Leskov (1831 - 1895): la narració i l'oralitat, la novella i la solitud, i la seva crisi davant de la societat de la informació,

L'assagista, narrador i traductor Walter Benjamin

explicable. Contes, d'altra banda, que trobarien una boníssima recepció en català ara que el poeta Vicente Valero ens ha situat la peripècia de l'assagista a Eivissa durant els anys 1932 i 1933. Un dels personatges de les seves històries explica un desig: ser un rei poderós, trobar-se sorprès en el somni per un exèrcit invasor i escapar just a temps per arribar exhaust a conversar en la rotllana dels amics que l'escolten. A la pregunta de què hauria aconseguit amb això, el vell jueu respon: "Una camisolina". Fins a quin punt el seu sentit de la literatura s'assimila al món de Kafka, tan lúcidament explicat a *Franz Kafka. Amb motiu del desè aniversari de la seva mort*, ho veiem aquí. La crítica és tal vegada això mateix, arrabassar del somni de la literatura alguna cosa abastable i corpòria, com la camisolina

que la contraposa al periodisme. Comunicar l'imminent desvia l'atenció del llunyà. Justificar una història mata la història i ens ho demostra amb un exemple extret d'Heròdot.

En la totalitat dels seus assaigs, Walter Benjamin estén la seva retòrica en la tensió de l'oposició dialèctica, tal com explica Echevarría, de l'elegia fidel de la tradició i de la celebració dels nous camins que "contribueixen a la destrucció d'una consciència falsificada". La col·lecció dirigida per Jordi Llovet posa les bases de la tradició crítica contemporània i de la teoria de la literatura. Els primers títols ja ens han destapat la riquesa del pensament europeu de la primera meitat del segle i preveuen un ric territori de reflexions que no és competència exclusiva dels estudiosos del tema.

POESIA

Passió que crema

ANDREU COMILA

Francesc Rodrigo, *Àmfors de foc*. Tres i Quatre. València, 2001.

Francesc Rodrigo (Mislata, 1964) és l'absent, qui està fet d'aigua, qui lluita contra el vent, el diluvi, la pluja i el mar enfollit. Però en silenci, des de la solitud, a partir dels records dels instants que li agradaria retenir de la seva vida... La seva poètica és, en definitiva, una escamesa contra el temps a través de la passió per la vida. No és d'estranyar, doncs, que el foc sigui un element clau en aquest *Àmfors de foc* que li va valer el premi de poesia Festa d'Elx del 2000, com també el vessa un primerenc *Foc pàllid* (1993).

El darrer poemari de Rodrigo es divideix en cinc parts (*L'absent*, *Cants magnètics*, *La rosa del dia*, *Marines* i *La nit dels jardins*), a banda de tres poemes que introdueixen la sèrie. En totes elles, amb més o menys intensitat, més o menys concreció, el silenci, el record, el *carpe diem* clàssic i la poesia com a testimoni marcan el desenvolupament de l'obra en el seu conjunt. Amb el coixí d'una certa mitologia personal i un lleu to èpic, sap passar dels moments de màxima exaltació a la desesperança absoluta: no hi ha terme mitjà. A una visió força pessimista de l'existència sap contraposar-hi els petits moments de joia que ha sentit per donar forma al seu ésser. També es mostra com un navegant (*Marines*), adés com un vampir que vola i gaudeix dins la nit (*La rosa del dia*), o ara com algú que pateix i sap fruit. A nivell retòric, potser abusa massa dels similis del riu (vida, temps...) i del mar (mort, immensitat, abisme).

NEQUIT PEL TEMPS

El temps és el que més neguit provoca a l'autor, tot i que declara que "sempre tenim l'amor per venjar-nos / del temps i la nostàlgia", al poema *La rosa del dia*. D'aquesta manera, sap aprofitar els moments de joia màxima i, davant l'adversitat constant, escriu, amb to lapidari, que "l'instant és de foc". Llavors, cal aprofitar-lo perquè, tard o d'hora, acaba exhaurint-se. I ho sap prou bé.

La majoria dels poemes d'*Àmfors de foc* no tenen més de deu versos. Fet que implica un important treball de síntesi a remarcar, quant a l'exposició dels conceptes. A la darrera sèrie és on assoleix un ritme i una poètica més elevades. Sobretot, al poema que li dona títol, *La nit dels jardins*, ja que resumeix el poemari sencer, tant a nivell conceptual com estilístic, amb el darrer vers, manllevat de Federico García Lorca: "Que el temps ens trobe destrossats". L'ús de les el·lipsis com a recurs, que durant tot el llibre no li acabaven de reeixir, arriben a un punt d'equilibri en el vers lliure de l'autor justament en el seu poema més llarg. A més, expressa totes les seves pors (temps, ombres) i desigs (eternitat del moment, traspasar la realitat), amb l'esglai últim de no ser capaç de retenir el més sublim de la vida. Així, es desprèn de tot en aquest "que el temps ens trobe destrossats" final... El poema *El silenci darrer* ve a ser un epíleg des de fora, tot proposant una visió particular de la poesia a to amb el contingut del llibre.